

Az iskolák egységét megadja az egységes szervezet és ezt kiegészítő egységes tantervek és utasítások.

Végül a kereskedelmi akadémiákat és önálló közép kereskedelmi iskolákat egy fa ágaihoz hasonlítom, a mely fa gyökerei sovány talajban vannak; lehet, hogy egyes ágai megizmosodnak és gyümölcsöt is hoznak, de legtöbb ága elcsenevészés és rossz gyümölcsöt vagy csak leveleket terem; ha e fa gyökereinek kövér, illetőleg természetének megfelelő jó talajt adunk, az összes ágak meg fognak izmosodni és jó gyümölcsöt teremni.

LENGYEL SÁNDOR.

A KÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK KÉPZÉSÉRŐL.*

A) Bevezetés.

1. Közoktatásunk organismusának legelhagyatottabb, *legbetegebb tagja a tanítóképzés általában, beleértve a tanárképzést is.*

2. Érzik ezt azok, a kiket hivatásuk az isk. élethez köt, kivétel nélkül. Nem is a véletlen dolga, hanem szükséges, hogy a középisk. tanár-egylet, a tanítóképző int. tanárok egyesülete s a pæd. társaság *csaknem egy időben foglalkoztak a kérdéssel.* Vajha meghallgatnák szavukat, megértenék sürgetésüket ott, a hol a döntés van.

3. Közoktatási reformokról van szó s csak erre nem gondolnak, erre nem vetnek ügyet. *Holott minden reformnak — bármely iskola-nemben — ez a sarkköve, ez a kútforrása.* E nélkül minden reformtörekvés hiába való; ennek megoldása után sok mai törekvés felesleges, sok más csak ezzel együtt lehet foganatos.

B) Taglalás.

1. Ott veszem fel a fonalat, a hol Dezső a májusi gyűlésen letette. Mellőzöm tehát azt, a mit ő kimerítőleg tárgyalt, a kérdés historikumát. Az egymással szemben álló szempontokat, javaslatokat veszem csupán taglalás alá s itt nem kerülhetem ki, hogy egyet-mást ne ismételjek.

2. Két vélemény áll egymással szemben: a) a *Paedagogium tanári testületé* (1889—1890. memorandum) és b) *Dezső Lajosé* (M. Pæd. 1892. jul. f.). Az első a képezdei tanárok képzését a pædagogiummal; a második az egyetemmel kötné össze. De hogyan?

3. **A Pædagogium álláspontjának részletezése.** Törekvésük, hogy lajtorját állítsanak — egészen a tudós főiskola magasságáig. A laj-

* A M. Pæd. Társ. f. é. nov. hó 19-iki rendes havi ülésén tartott előadás vázlata.

torjafokok: elemi képezde, polgári képezde, kép. tanárok képezdeje. Törekény lajtorja. Hibája a rendszernek, hogy a fokok nem függenek össze-szervesen; a magasabbnak az alatta levő nem természetes alapja, előfeltétele. Ettől eltekintve, a kép. tanárok kurzusának szervezete is hibás. Az még helyes, hogy külön választják az elméleti, tudományos képzést a gyakorlatitól: de az már nagy hiba, hogy tovább képzésük, kézzel foghatólag, csupán a gyakorlat terén marad. Mert tudományos képzés dolgában ennyi: *«a tanári kar által vezetett és ellenőrzött önképzés»*, vajmi kevés még akkor is, ha azt az önképzést másképp szervezhetnék volna, mint a hogy a memorandum teszi s a gyakorlatban történik. Maguk is érzik a hiányt s az a mentségük, hogy a polg. képezdeben a legfontosabb részét már elvégezték a feladatnak s csupán kiegészítésre van szükség. Önámítás. A polg. képezde sem teljesítheti a kép. tanárok képzésének feladatát s még ha egyben-másban teljesíthetné is, a tetejébe nyomott kurzus a maga önképzésével sem pótolhatja a hiányokat — egy, esetleg két év alatt. — A gyakorlati képzés megadására azonban, helyes gondoskodás mellett — készséggel elismerem — a Pædagogium alkalmas; sőt többet mondok, annyira alkalmas, hogy keresve sem találhatnánk megfelelőbb módot a feladat megoldására. A Pædagogium álláspontját — nem az intentiókat, hanem a tényeket tekintve — így jellemezhetném: *a tudományos képzés háttérbe szorításával a gyakorlati képzés praedominálása.*

4. Dezső Lajos álláspontjának részletezése. A kép. tanárok tudományos kvalifikáltóságának elégtelenségéből és sokaságából, a gyakorlati alkalmazás módjainak ingadozásából indul ki s kettőt sürget: *a színvonal emelését és egységet a képzésben.* Ezt még a Pædagogium is kívánja; de a mértékben már eltérnek. Dezső a tudományos képzés megadására csak az egyetemet tartja hivatottnak s nemcsak a memorandummal, hanem magával a Pædagogiummal szemben is ellentétes, kizáró állást foglalt el. S mert az egyetemet jelöli meg, a hol a középisk. tanárok képzése történik: hamis analogia alapján össze foglalja *s a kétrendbeli képzést tudományos tekintetben azonosítja.* A színvonal ellen nem lehet kifogás, de a hivatásszerűség szempontjából igen. A jelöltet idegen körbe helyezi. S mert idegen körbe kerül: *a gyakorlati képzést nem adhatja, kaphatja meg kellő módon és mértékben.* A tanárképző-intézet gyakorló iskolája kibővítendő elemi népiskolával! Ez az egész. Felejti, hogy a képezdei tanárnak tulajdonképeni gyakorló iskolája a képezde a maga teljes szervezetében. Dezső álláspontját így jellemezhetném: *az elméleti, tudományos képzés előtérbe állítása a gyakorlati kiképzés elhanyagolásával.*

5. A két álláspont mérlegelése. Mindegyik külön választja az elméleti és gyakorlati képzést s helyesen teszik, mert áll, hogy *«qui bene*

«distinguit, bene docet». Csakhogy ők nem distinguálnak jól — egyéni elfoglaltságból vagy testületi érdekből, vagy egyéb oknál fogva. A mérleg egyik serpenyőjébe teszik a gyakorlati, a másikba az elméleti képzést, de mérés közben a pædagogiumiak a gyakorlati képzés serpenyőjét, Dezső a másikat nyomintja meg ujjával s hivatkozik rá, hogy ennek vagy annak a súlya nagyobb! Holott a kettőnek egyensúlyban kell lennie, hogy a mérleg nyelve égnék állva az igazságra mutathasson. *A képezdei tanárképzésnek önállónak kell lennie, hogy a maga célját szolgálhassa sikeresen. Senki kedvéért semmi más képzéssel nem azonosítható, más képzés rendszerébe bele nem foglalható, vagy ilyennek alá nem rendelhető.* Az elméleti tudós képzést adja meg az egyetem, helyes; de ez megtörténhetik más dispositiók szerint is, mint a középisk. tanárképzéssel azonosítva. A gyakorlati képzést adja meg a Pædagogium, de ezzel nem jár együtt, hogy a kép. tanárképzés azért szerves összefüggésbe hozassék a polg. isk. tanárokéval s a pædagogium egész rendszerével. Ime a túlzás és a tévedés egyik s másik oldalon. A Pædagogiumban az elméleti képzés elégtelen, Dezső javaslatában a gyakorlati. Az messze esik a tudom. követelményektől; ez a gyakorlati követelményektől. Látni való: *mind-egyik mond valami igazat; az egész igazságot csak a kettő együtt foglalja magában.* A két álláspont egy magasabb szempontból tekintve nem is oly ellentétes, mint a hogy a látszat mutatja; inkább kiegészítik egymást. De hogyan?

6. **Az én álláspontom.** Áttanulmányozva a dolgot, a következő kérdéseket állítottam magam elé:

a) Van-e szükség arra, hogy tanítóképezdei tanárok képzése végett külön intézkedések történjenek? Igen; vagy nem?

b) Ha igen, milyen irányban történjék ez a képzés; elméleti vagy gyakorlati irányban; avagy mind a kettőben?

c) Ha mind a két irányban egyaránt, hogyan valósíttassék az meg: önálló intézet szerveztessék-e erre a célra; vagy meglévő intézeteink valamelyikéhez köthessék-e az?

d) Ha önálló intézet szervezése, kívánatossága mellett is viszonyaink közt lehetetlennek mutatkozik: melyik intézetünkhöz kapcsol-tassák, az egyetemhez-e vagy a Pædagogiumhoz, vagy mind a kettőhöz?

e) Ha mind a kettőhöz, hogyan osztozzanak rajta? Nem a legcélszerűbb-e, hogy az egyetem az elméleti (pæd. és tudom.), a Pædagogium a gyakorlati képzést adja meg?

f) Milyen alapra fektetessék a képzés: az érettségi bizonyítványra-e vagy az elemi isk. tanítói oklevélre?

g) Ha alternative mind a kettőre, mennyi ideig tartson a képzés s a jelölt hova tartozzék az idő alatt? hogyan történjék képesítése?

h) Elég-e 4 év, szükséges-e 5 év? Nem célszerű-e a gyakorlati képzés szempontjából, hogy a jelölt ne a középisk. tanárképzőnek, hanem a Pædagogiumnak legyen stipendiumos növendéke s hogy a képesítő vizsgálatot sem az egyik, sem a másik testület, hanem egy külön e célra szervezett bizottság előtt tegye le?

i) A vizsgálat letevése után nem kívánatos-e, hogy a jelölt legalább egy évet külföldi tanulmányokra fordítson; továbbá, hogy alkalmazása után is minél szorosabb viszonyban maradjon az elemi iskolával s e végből rendszeresen megállapított iskolalátogatásokat végezzen?

j) A képezdei tanári állás foka, tekintélye, nem követeli-e meg az emelést?

A kérdések feltevésében jó részt már benne foglaltatik a rájuk adandó felelet is, melyet javaslat alakjában az ülés elé terjeszttek döntés végett.

1. A tanítóképző intézeti tanárok képzésének javítása, organikus intézkedések alapján közoktatásunknak sürgős követelménye.

2. E képzés egyaránt terjedjen ki mind a gyakorlati, mind az elméleti tudományos követelményekre.

3. E képzés megvalósítása végett kívánatosnak mutatkoznék ugyane egy, kizárólag ennek a célnak szolgálatában álló intézet felállítása; de mivel e kívánalom teljesülése elé hazai körülményeink legyőzhetetlen akadályokat vetnek, megengedhető, mert célra vezet, az a mód is, hogy a képezdei tanárok kiképzése, meglevő intézeteink egyikével vagy másikkal kapcsolatban történjék.

4. Meglevő intézeteink úgy használandók fel a képezdei tanárok képzésére, hogy az elméleti, tudományos képzést az egyetem adja meg; a gyakorlati képzésről pedig a budai állami tanítóképző intézet gondoskodik.

5. A képezdei tanárok képzése az érettségi bizonyítvány vagy az el. isk. tanítói oklevél alapján indul meg (az utóbbi, kellő megválogatás mellett kívánatosabb).

6. Öt évig tart határozottan megállapított tanterv alapján, a mely tudományos tekintetben a középisk. tanárképzésével nem azonos, gyakorlati tekintetben pedig úgy állítandó össze, hogy a budai Pædagogium összes intézeteiben és ezek működésében alkalmat adjon tapasztalatok gyűjtésére s hogy e tapasztalatok gyűjtése didaktikai és methodikai tanulmányokkal legyen összekötve.

7. A jelölt a képzés ideje alatt a budai Pædagogium stipendiumos növendéke.

8. A képesítő vizsgálat megtartása külön e célra szervezett bizottság előtt történik.

9. Kívánatosnak, sőt szükségesnek mutatkozik, hogy a sikeres

vizsgálat után a jelölt külföldi tanulmányútra küldessék, s alkalmazása után rendszeres iskolalátogatást végezzen.

10. A képezdei tanárok anyagi javadalmazása emelendő.

SEBESTYÉN GYULA.

NÉPOKTATÁSUNK A VEGYES-HÁZBELI KIRÁLYOK KORÁBAN.

VI.

Mily napokon tartottak az iskolák *szüneteket*? bizonyosan nem tudjuk megállapítani. De valószínű, hogy heti szüneteket ők is tartottak mint a hogy ma szokásban van. Legnagyobb valószínűséggel a vasárnap és csütörtök voltak szünetnapjaik, mert akkor járhattak a szászföldön a tanítók járandóságait beszédni. Pnyenkor a tanulók majdnem ugyanazon szórakozási eszközökkel éltek, mint a mai kor gyermekei. Különösen kedvelték a *labdajátékot*.^{*} Aeneas Sylvius a *bügó csigával* s egyébbel való játszást is megengedi, mert — úgymond — a munkát a pihenésnek és szórakozásnak kell felváltania, nehogy lelki erőink ellankadjanak. A lovagjátékok s egyéb athléta gyakorlatok nagy divatban voltak ugyan az előkelők s fejedelmek udvarában, de az iskolák mellett úgynevezett tornagyakorlatokat nem tartottak, mint most. Otthon a családban mindazáltal a nyilazás, parittyázás, futás, ugrás a gyermekek kedvelt szórakozásai voltak.

Befejezésül a XIV. és XV. század népiskoláinak *tantermei- és taneszközeiről* is meg kell emlékeznünk.

Az *iskola* rendszeren egy kisebb-nagyobb szobából állott; s miként az akkori képek mutatják, felszerelése igen egyszerű volt: egy asztal és szék a tanító számára, egy nagyobb fekete tábla, egy kisebb fekete tábla, néhol csak egy, melyre az *abc* betűi voltak felírva; azután zsámoly magasságú, támlány és íróasztal nélküli egyszerű padok vagy zsámolyok, végül a hatalom és tekintély jele — a vessző. — A rövidebb-hosszabb padok vagy zsámolyok a falak mentében voltak elhelyezve, néhol két vagy három sorban olyképen, mint most jobbára az ovó intézetekben látjuk, vagyis hogy a szoba közepe üresen maradt. Talán azért volt az így, hogy a tanító mindegyik gyermekhez hozzáférhessen és mégis csoportok szerint jobban elkülöníthesse őket.

A gyermekek térdökre helyezték a viaszos táblát és azon írtak, számoltak. Egyébként a XIV. században már a rongypapír kezdett meg-

* Mátyáskori Dipl. Eml. III. 446. l.